

INHOUD

Inleiding	9
Proloog	30
1 Het einde van de Koude Oorlog en de val van de Sovjet-Unie	45
2 Het verloren decennium	61
3 De onzichtbare oorlogen	73
4 In bloed geboren	95
5 President voor het leven	116
6 Op zoek naar Poetins ziel	136
7 Van schaakbord naar slagveld	168
8 Operatie Medvedev	204
9 Hopen tegen beter weten in	228
10 Oorlog en appeasement	261
Conclusie	293
Dankwoord	313

Noten 315

Register 321

Over de auteur 331

INLEIDING

Op 19 augustus 1991 liet nieuwszender CNN onafgebroken livebeelden zien van de coup poging in de Sovjet-Unie. Conservatieve communisten van het uiteenvallende Sovjetbewind hielden met hulp van de KGB president Michail Gorbatsjov in zijn datsja gevangen. Ze kondigden de noodtoestand af. Overal in de internationale pers spraken deskundigen en politici de vrees uit dat deze coup het plotselinge einde zou betekenen van de perestrojka of zelfs een burgeroorlog zou ontketenen, aangezien de tanks Moskou al binnenreden.

Ik was die dag 's avonds te gast in het programma van Larry King, samen met een hoogleraar uit Californië, een voormalige KGB-medewerker en de voormalige Amerikaanse ambassadeur bij de Verenigde Naties, Jeane Kirkpatrick. Ik was de enige die van mening was dat de coup geen kans van slagen had. Hij zou volgens mij binnen twee etmalen voorbij zijn en geen maanden duren, zoals Kirkpatrick en vele anderen voorspelden. De leiders van de coup hadden geen steun van het volk, zo betoogde ik. Ze vonden dat hervormingen naar de ineensstorting van de Sovjet-Unie leidden, maar hun pogingen om ze tegen te houden waren tot mislukken gedoemd. Ook de heersende bureaucratie was verdeeld, en veel mensen geloofden dat er meer kans op vooruitgang was wanneer de Sovjet-Unie uiteenviel. Ik bleek het geheel bij het rechte eind te hebben, want de Russische president Boris Jeltsin maakte zich beroemd door boven op een tank te klimmen, de bevolking van Moskou hield betogingen voor vrijheid en democratie, en de coupleiderskliek realiseerde zich dat het volk tegen hen was. Twee dagen later gaven ze zich over.

De coup mislukte niet alleen, hij versnelde ook nog eens de val van de Sovjet-Unie door het volk van de Unie van Socialistische Sovjetrepublieken voor een duidelijke keuze te stellen. Uiteenvallen en

toekomstige onafhankelijkheid waren enigszins beangstigend, zeker, maar erger dan het totalitaire heden kon het niet worden. In een soort domino-effect verklaarden in de maanden die volgden de Sovjetrepublieken zich achter elkaar onafhankelijk. Twee dagen na het mislukken van de coup haalde een triomfantelijke menigte voor het hoofdkantoor van de KGB in Moskou het standbeeld neer van 'IJzeren' Feliks Dzerzjinski, de gevreesde oprichter van de geheime politie van de Sovjet-Unie.

Ik vind het moeilijk om de uitspraken die de mensen uit de menigte toen tegen de pers deden, te lezen zonder emotioneel te worden. 'Dit is het begin van een grote opschoning,' meende een vakbondsleder van de kolenmijnen. 'Wij zullen het gevaarlijke, totalitaire KGB-apparaat vernietigen,' zei een orthodoxe priester. De menigte scandeerde: 'Weg met de KGB!' en '*Svo-bo-da!*', het Russische woord voor 'vrijheid'. Agenten zetten hun pet af om in de mars mee te lopen terwijl leuzen als 'KGB-slayers voor de rechter!' op het voetstuk van het gehate standbeeld werden gekalkt. Een arts zei dat dit protest anders was dan die van de maanden daarvoor. 'We hebben het gevoel dat we opnieuw zijn geboren.'

Het is dan ook niet te bevatten dat acht jaar later, op 31 december 1999, een voormalige luitenant-kolonel van de KGB president van Rusland wordt. De prille democratische hervormingen die waren doorgevoerd, werden tot staan gebracht en gestaag teruggedraaid. De regering trad hard op tegen de media en het maatschappelijke middenveld. De buitenlandpolitiek van het land werd grof en oorlogszuchtig. Er had geen opschoning plaatsgevonden, geen berechting van slagers, geen vernietiging van het KGB-apparaat. Het standbeeld van Dzerzjinski was neergehaald, maar de totalitaire onderdrukking die het vertegenwoordigde niet. Die was opnieuw geboren – in de persoon van Vladimir Poetin.

Inmiddels is het 2015 en nog steeds zit Poetin in het Kremlin. Russische troepen hebben Oekraïne aangevallen en de Krim geannexeerd. Dat gebeurde zes jaar nadat ze een ander buurland waren binnengevallen, de Republiek Georgië. Slechts enkele dagen nadat Poetin in februari 2014 tijdens de Olympische Winterspelen in Sotsji als gastheer had opgetreden, wakkerde hij in het oosten van Oekraïne een oorlog aan en was hij na Saddam Hoessein in Koeweit de

eerste die met geweld soeverein buitenlands grondgebied annexeerde. Dezelfde wereldleiders die een jaar geleden lachend met Poetin op de foto gingen, komen nu met sancties tegen Rusland en tegen de leden van de heersende elite in het land. Rusland dreigt de gaskraan dicht te draaien die Europa een derde van zijn olie en gas levert. Een metaforische maffiastaat met Poetin als *capo di tutti capi* is van een ideologisch agnostische kleptocratie tot een land geworden dat onbeschaamd gebruikmaakt van fascistische propaganda en tactieken. Het lang verbannen spook van de nucleaire vernietiging is terug.

In de huidige crisis spelen twee zaken een rol. De eerste betreft de vraag hoe Rusland, na het vieren van het einde van het communisme, zo snel kon overgaan op het verkiezen van een KGB-functionaris en vervolgens op het binnenvallen van buurlanden. De tweede betreft de vraag in hoeverre de vrije wereld met haar opstelling – een combinatie van apathie, onwetendheid en misplaatste welwillendheid – hieraan heeft bijgedragen. Het is van essentieel belang om erachter te komen wat er fout ging, want hoewel Poetin momenteel een duidelijk en zichtbaar gevaar vormt, pakken Europa en Amerika het nog steeds verkeerd aan. De democratische landen in de wereld moeten zich verenigen en opnieuw leren hoe de Koude Oorlog werd gewonnen, voordat ze zich weer midden in een nieuwe bevinden.

Het Rusland van Poetin vormt momenteel duidelijk de grootste en gevaarlijkste bedreiging voor de wereld, maar niet de enige. Terroristische groeperingen als Al Qaida en Islamitische Staat zijn (ondanks de naam van de laatste) stateloos en beschikken niet over de enorme middelen en de massavernietigingswapens die Poetin binnen handbereik heeft. Niettemin laten aanvallen als die van 9/11 zien dat je geen nationale vlag en zelfs geen leger nodig hebt om het machtigste land ter wereld gruwelijke schade toe te brengen. Sterker nog, landen die het terrorisme steunen, profiteren daarvan zolang democratische landen die doelwit zijn van terroristen er niet in slagen zich hier krachtig tegen te verdedigen. De moorddadige regimes van Iran, Noord-Korea en Syrië hebben aanzienlijke tijd met de grootmachten in de wereld aan de onderhandelingstafel doorgebracht zonder dat ze noemenswaardige concessies hoefden te doen.

De uitdagingen van de multipolaire wereld die na het einde van

de Koude Oorlog ontstond, vormen geen nieuw onderwerp. Wat ontbreekt, is een coherente strategie om met deze uitdagingen om te gaan. Toen de Koude Oorlog eindigde, hadden de winnaars geen bepaald doel voor ogen en was er geen gemeenschappelijke vijand tegen wie ze zich konden richten. De vijanden van de vrije wereld kennen dit soort ongerichtheid niet. Zij karakteriseren zichzelf nog steeds aan de hand van hun verzet tegen de beginselen van de liberale democratie en de mensenrechten. De Verenigde Staten staan daar symbool voor en vormen voor hen de belangrijkste vertegenwoordiger van die beginselen. En toch proberen we nog steeds betrekkingen met hen aan te gaan, we onderhandelen met hen en voorzien deze vijanden zelfs van wapens en rijkdommen, die ze gebruiken om ons mee aan te vallen. Om Winston Churchills definitie van appeasementpolitiek te parafraseren: we voeren de krokodillen, in de hoop dat ze ons als laatste opeten.

Iedere politieke kou tussen Washington en Moskou of Peking wordt van beide kanten meteen bestempeld als een mogelijke ‘terugkeer naar de Koude Oorlog’. Het is ironisch dat dit cliché gebruikt wordt, aangezien de tactiek waarmee de Koude Oorlog werd uitgevochten en gewonnen helemaal niet wordt toegepast, maar is vergeten. We zouden moeten vasthouden aan de principes van goed en kwaad en aan de universele waarden van mensenrechten en menselijk leven, maar in plaats daarvan hebben we nu toenadering, ‘een nieuwe start’ en morele equivalentie. Oftewel: appeasementpolitiek onder andere namen. De wereld heeft een nieuwe alliantie nodig die gebaseerd is op een mondiale Magna Carta, een verklaring over fundamentele rechten, die alle leden moeten erkennen. Momenteel zijn zowel het overgrote deel van de middelen in de wereld als de militaire macht in handen van landen die individuele vrijheid voorstaan. Als die zich verenigen en weigeren schurkenstaten en landen die terreur steunen te vertroetelen, kan niemand op tegen hun integriteit en invloed.

Het doel moet daarbij niet zijn om nieuwe muren op te trekken teneinde de miljoenen mensen die onder autoritair bewind leven te isoleren, maar om ze hoop en perspectief op een betere toekomst te bieden. Toen wij achter het IJzeren Gordijn leefden waren we ons er heel goed van bewust dat er mensen in de vrije wereld waren die zich

ons lot aantrokken en vóór ons vchten, niet tegen ons. Het was belangrijk dit te weten. Tegenwoordig spreken de zogenaamde leiders van de vrije wereld over de bevordering van democratie, terwijl ze intussen de leiders van de meest repressieve regimes als gelijken behandelen. De politiek van toenadering heeft bij dictators op elk vlak gefaald, en het is hoog tijd dat deze fout erkend wordt.

Zoals Ronald Reagan al zei in ‘A Time for Choosing’, zijn beroemde toespraak uit 1964, hebben we niet te maken met een keuze tussen oorlog en vrede, maar tussen vechten of ons overgeven. We moeten kiezen. We mogen ons niet overgeven. We moeten vechten met de enorme hoeveelheid middelen die de vrije wereld heeft, te beginnen met morele waarden en economische prikkels, en met alleen als laatste redmiddel militaire acties. Amerika moet aan de leiding staan. Het land beschikt over vele middelen en verstaat de kunst om zijn nukkige, versplinterde bondgenoten te mobiliseren. Niettemin is het achterhaald om te spreken van Amerikaanse of zelfs maar van westerse waarden. Japan en Zuid-Korea moeten in actie komen, Australië, Brazilië, India, Zuid-Afrika – ieder land dat democratie en vrijheid voorstaat en baat heeft bij stabiliteit in de wereld. We weten dat we hiertoe in staat zijn omdat we het eerder hebben gedaan. We moeten de moed hebben het opnieuw te doen.

Vijf jaar nadat Poetin in functie was getreden en was begonnen met de wederopbouw van de Russische politiestaat die hij zo bewonderde, had ik de ervaring van een eigen wedergeboorte. Ik had twintig jaar lang aan de top van de professionele schaakwereld gestaan. Op mijn tweeëntwintigste, in 1985, was ik wereldkampioen geworden en ik had het gevoel dat het schaken me na twintig jaar geen nieuwe uitdagingen meer bood. In 2005 trok ik me terug, om me bij de jonge Russische beweging voor democratie te voegen. Ik heb altijd iets voor de wereld willen betekenen, en het professionele schaken was gewoon voorbij. Ik wilde dat mijn kinderen in een vrij Rusland konden opgroeien. En ik dacht aan het bord dat mijn moeder ooit bij mij aan de muur had gehangen, met een spreuk van Sovjetdissidenten erop: ‘Als jij het niet doet, wie dan wel?’ Ik hoopte mijn energie en bekendheid te kunnen gebruiken om het opkomende tij van repressie vanuit het Kremlin te keren.

Net als veel Russen maakte ik me zorgen over de KGB-achtergrond van de nog onbekende Poetin, die zo plotseling aan de macht kwam nadat hij in 1999 de leiding had gekregen over de meedogenloze oorlog die in de Russische deelstaat Tsjetsjenië orde op zaken moest stellen. Toch was ik, evenals mijn landgenoten, aanvankelijk met enige tegenzin bereid Poetin een kans te geven. Jeltsin had in 1996, tijdens zijn herverkiezing, zijn democratische legitimiteit ernstig bezoedeld door zijn macht als president te gebruiken om de verkiezingen te manipuleren. Ik moet bekennen dat ik een van de mensen was die destijds meenden dat de integriteit van het democratische proces als noodgreep dan maar enigszins aangetast moest worden, als dat nodig was om de gehate communisten niet weer aan de macht te laten komen. Dit soort afwegingen deugt eigenlijk nooit, en dat zou ook in dit geval blijken. De weg werd gebaad voor een meedogenloze persoon die wist te profiteren van het verzwakte democratische systeem.

Door de roebelcrisis in 1998 was de Russische economie bijzonder instabiel geworden, al is het van belang erop te wijzen dat er tegen het jaar 2000 alweer sprake was van een flinke groei van het bbp. Maar door misdaad, inflatie en een algemeen gevoel van kwetsbaarheid en onzekerheid leek de technocratische, duidelijke Poetin op dat moment een aantrekkelijke, veilige optie. Mensen hadden het idee dat het land in chaos kon belanden zonder een sterke hand aan het roer. Maatschappelijke onzekerheid en onveiligheid maken fragiele democratieën altijd kwetsbaar, en de meeste dictators hebben aanvankelijk de steun van het publiek als ze aan de macht komen. In de loop van de geschiedenis is een onafzienbare rij alleenheersers en militaire junta's aan de macht gekomen door de roep van het volk om orde en *la mano dura*, 'een harde hand', die de uitwassen van een wankel civiel bewind moet beteugelen. Op de een of andere manier vergeten mensen altijd dat het veel gemakkelijker is om een dictator aan de macht te helpen dan om hem weg te krijgen.

Ik verwachtte natuurlijk niet dat mijn nieuwe carrière in wat in Rusland alleen met veel goede wil 'politiek' kan worden genoemd, gemakkelijk zou zijn. Wij als oppositie probeerden niet de verkiezingen te winnen, we vochten ervoor dat ze überhaupt gehouden werden. Daarom heb ik altijd gezegd dat ik een activist was, geen poli-

ticus, zelfs niet toen ik de voorverkiezingen binnen de oppositie won en daarmee kandidaat werd voor de presidentsverkiezingen van 2008. Iedereen wist dat ik nooit op een officiële kandidatenlijst zou komen te staan; het ging erom dat feit naar buiten te brengen en te proberen de verzwakte spieren van het Russische democratische proces kracht te geven. Mijn aanvankelijke doel was om alle anti-Poetingsgroeperingen in het land te verenigen, vooral groeperingen die je normaal gesproken niet bij elkaar verwachtte aan te treffen. De nationaal-bolsjewieken bijvoorbeeld hadden niets gemeen met de liberale hervormers waartoe ik behoorde, behalve dat ook zij gemarginaliseerd en vervolgd werden en zich door Poetin verraden voelden omdat hij van plan was levenslang aan de macht te blijven. Toch marcheerde onze wankele coalitie door de straten van Moskou en Sint-Petersburg. Het ging om de eerste serieuze politieke protesten sinds Poetin aan de macht was. We wilden het volk van Rusland laten zien dat verzet mogelijk was en de boodschap verspreiden dat het opgeven van vrijheid in ruil voor stabiliteit een verkeerde keuze was.

Helaas beschikte Poetin, net als veel andere moderne alleenheersers, over middelen waarvan de Sovjetleiding nooit had kunnen dromen: nauwe economische en politieke betrekkingen met de vrije wereld. En daarover beschikt hij nog steeds. Door decennialange handel is een enorme rijkdom ontstaan die dictaturen als Rusland en China hebben gebruikt om er in eigen land een geavanceerde autoritaire infrastructuur mee op te bouwen en er in hun buitenlandbeleid druk mee uit te oefenen. Het naïeve idee was juist dat de vrije wereld de economische en sociale banden zou gebruiken om de autoritaire staten geleidelijk aan te liberaliseren. Maar in de praktijk hebben de autoritaire staten deze toegang tot de vrije wereld en de wederzijdse economische afhankelijkheid gebruikt om hun corruptie te verbreiden en de repressie in eigen land te voeden.

Om een eenvoudig voorbeeld te geven: in totaal haalt Europa een derde van zijn energie uit Rusland, al is bij een aantal individuele landen sprake van een aanzienlijk hoger percentage. 80 procent van de energie die Rusland exporteert gaat naar Europa, dus wie heeft er in deze relatie het overwicht? Toch werd tijdens de Oekraïne-crisis voortdurend herhaald dat Europa niet tegen Rusland kan optreden

omdat het afhankelijk is van de Russische energie! Acht maanden nadat Poetin de Krim had geannexeerd en drieënhalve maand nadat er – mogelijk door Russische strijdkrachten – een burgervliegtuig boven Oekraïne was neergeschoten, was Europa nog steeds aan het ‘overwegen’ om naar alternatieven voor Russisch gas te kijken. Europa gebruikt de overweldigende economische macht van de Europese Unie niet om Poetins agressie in te dammen, maar veinst hulpeloosheid. De Russische economie, die momenteel volledig afhankelijk is van de energiesector, zou door een boycot van de EU – en zelfs alleen al door een forse belasting op de import van Russische energie – volledig kunnen instorten. Maar het ontbreekt Europa aan de politieke wil om zich op korte termijn aanzienlijke opofferingen te getroosten, terwijl daarmee op lange termijn een veel grotere dreiging kan worden afgewend: Poetin die ongehinderd zijn gang gaat en de wereldveiligheid in gevaar brengt, en in het verlengde daarvan ook de van globalisering afhankelijke economieën.

Dankzij de eerdergenoemde economische en politieke betrekkingen beschikken moderne autoritaire regimes ook over minder zichtbare middelen om kritiek te ontlopen. In New York en Londen gaan ze met hun bedrijven naar de beurs en bezitten ze hun luxueuze onroerend goed. Daarmee genereren deze regimes honoraria en belastinginkomsten, die hebzuchtige westerse politici en bedrijven niet graag opgeven vanwege mensenrechten. Onvrije staten benutten het open karakter van de vrije wereld door lobbyisten in te huren, propaganda in de media te verspreiden en politici, politieke partijen en niet-gouvernementele organisaties (ngo’s) forse financiële steun te verlenen. Er volgt nauwelijks protest wanneer deze activiteiten aan het licht komen. Zo ook tonen burgers in de vrije wereld nu en dan hun verontwaardiging wanneer in de media over de omstandigheden in sweatshops wordt bericht, maar uiteindelijk interesseren ze zich maar weinig voor het sociale klimaat van de landen waar hun olie, kleding en iPhones vandaan komen.

Terwijl Russische oligarchen hun rijkdommen en tegelijkertijd ook Poetins politieke invloed over de hele wereld verspreidden, bewezen westerse bedrijven Rusland een wederdienst door in het land te investeren. Energiegiganten als Shell en BP popelden om een greep te doen naar de reusachtige energievoorraden van Rusland, en be-

drijven keken gretig naar de reeds lang slapende Russische markt. Als er allerlei concessies nodig waren om tot afspraken te komen, dan moest dat maar. De mensenrechtensituatie in Rusland was wel het laatste waar westerse bedrijven zich om bekommerden. Zelfs nadat westerse bedrijven herhaaldelijk door hun Russische partners waren bedrogen en bedreigd en uit partnerschappen waren gezet of het land uit waren gegooid, kwamen ze terug voor meer, als honden die na een pak slaag toch naar hun slechte baasje teruggaan.

Het opvallendste voorbeeld was Robert Dudley, president-directeur van BP, die in 2008 Rusland uit vluchtte. Hij was toen directeur van een joint venture met een groep Russische miljardairs. Omdat hij voortdurend werd lastiggevallen en bang was gearresteerd te worden (één bron vermeldt ook dat hij bang was dat hij vergiftigd werd), ging Dudley ervandoor en dook onder. Toch was hij een paar jaar later terug in Rusland voor een fotosessie met Poetin zelf, om aan te kondigen dat er een overeenkomst voor olie-exploratie was met Rosneft, een door de staat gecontroleerde oliemaatschappij! En terwijl het Russische bbp groeide, deels door buitenlandse investeringen maar vooral als gevolg van de enorme olieprijsstijgingen, werd de gemiddelde Rus er nauwelijks beter van. Het grootste deel van deze nieuwe rijkdommen ging net zo hard naar het Westen terug en kwam via banken en onroerend goed in bezit van Poetins oligarchische klik.

Hoewel onze nog immer in ontwikkeling zijnde oppositiebeweging de aandacht wist te vestigen op het ondemocratische karakter van het Rusland van Poetin, waren we vanaf het begin toch aan de verliezende hand. Doordat het Kremlin de controle had over de massamedia en door de meedogenloze onderdrukking van alle oppositiegeluiden in het maatschappelijke middenveld, was het onmogelijk enig duurzaam tegenwicht op te bouwen. Onze missie werd ook gesaboteerd door democratische leiders die Poetin op het wereldtoneel omhelsden en daarmee zijn leiderschap de legitimiteit verstrekten die hij bij afwezigheid van geldige verkiezingen in Rusland zo hard nodig had. Het is moeilijk om democratie te promoten wanneer elk televisiekanaal en elke krant het ene na het andere beeld laat zien van leiders van de machtigste democratieën ter wereld die een dictator als hun gelijke accepteren. Dat geeft de boodschap af dat hij óf eigenlijk

helemaal geen dictator is, óf dat democratie en individuele vrijheid niet meer zijn dan onderhandelingstroeven, zoals Poetin en geestverwanten altijd beweren. Pas nadat de inval in Oekraïne had plaatsgevonden, zette de G7 (ik heb altijd geweigerd het de G8 te noemen) eindelijk het Rusland van Poetin uit de eliteclub van industriële democratieën.

In 2008, toen Poetin het presidentschap uitleende aan zijn schaduw Dmitri Medvedev, had voor iedereen duidelijk moeten zijn dat de Russische democratie dood was. De enige andere namen op de presidentskandidatenlijst waren van onschadelijke, loyale oppositieleiden die nog steeds netjes de hun toegewezen rol spelen. Gennadi Zjoeganov vertegenwoordigt daarbij de communisten en Vladimir Zjirinovski al sinds 1991 de rechts-extremisten. Beiden dienden en dienen nog steeds om de schijn op te houden dat er iets van democratie bestaat. Desondanks stonden de democratische leiders in de rij om aan de schertsvertoning mee te doen. President George W. Bush belde zijn nieuwe collega op om hem te feliciteren. De Franse president Nicolas Sarkozy kwam met een hartelijke uitnodiging aan Medvedev om naar Parijs te komen. De leiders van Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en vele anderen toonden zich ook al enthousiast. Ze deden dit terwijl de verkiezingen waren geboycot door het belangrijkste Europese orgaan voor verkiezingswaarnemingen, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), als protest tegen de beperkingen die waarnemers waren opgelegd.

Twee maanden nadat Barack Obama als president was beëdigd, kwamen hij en minister van Buitenlandse Zaken Hillary Clinton met een nieuw initiatief om de Amerikaanse relatie met Rusland te ‘resetten’ oftewel haar ‘een nieuwe start’ te geven. En niet op een realistische manier, zoals je zou verwachten. Rusland was immers slechts enkele maanden daarvoor het kleine Georgië binnengevallen, om er onafhankelijke enclaves op te richten die ook nu nog door Russische troepen worden bezet. Nee, dit was een Amerikaans charmeoffensief. (Compleet met spelfout – op de beruchte ‘resetknop’ die Clinton haar Russische college Sergej Lavrov aanbood, stond niet het Russische woord voor ‘resetten’, maar voor ‘overbelasten’.) De regering van Obama wilde in de jeugdige, vrolijke Medvedev een hervormer zien die liberalisering zou brengen en die de koers van Poetin zou

veranderen. Dit zou nog naïviteit van de eerste dagen van ‘hoop en verandering’ kunnen zijn geweest, maar onvoorstelbaar genoeg werd deze politiek van toenadering en appeasement voortgezet nadat al lang duidelijk was geworden dat Poetin nog steeds de dienst uitmaakte en nog steeds van plan was om van Rusland weer een politiestaat te maken.

Poetins ‘Operatie Medvedev’ was een compleet succes. Hij kreeg vier jaar extra om het elimineren van alle binnenlandse oppositie te voltooien, terwijl dat op het internationale front geen enkel gevolg voor hem had. Toen hij, geheel voorspelbaar, in 2012 het presidentschap weer aanvaardde, nam hij nauwelijks de moeite om zijn verkiezing nog een fatsoenlijke aanblik te geven. Net als de meeste dictators heeft Poetin goede dierlijke instincten wanneer het gaat om het inschatten van zijn rivalen. Hij wist dan ook dat andere wereldleiders geen echte tegenstand zouden bieden. Poetin werd ook, net als de meeste dictators, na ieder succes brutaler. Dictators vragen niet ‘Waarom?’ voor ze zich meer macht toe-eigenen, maar alleen ‘Waarom niet?’ Toen Poetin erop lette hoe leiders als Angela Merkel, David Cameron en Barack Obama met hem omgingen, zag hij geen enkele reden om niet precies te doen waar hij zin in had.

Je hoeft geen student geschiedenis te zijn om dit patroon te herkennen of om te begrijpen dat dit tot de oorlog in Oekraïne leidde. Het lukte de westerse landen niet om zich snel te ontdoen van de zelfgenoegzaamheid die was ingetreden nadat het IJzeren Gordijn was neergehaald. Maar dat was wel nodig om met iemand als Vladimir Poetin om te kunnen gaan. Poetin gebruikt de politiek van toenadering voor eigen voordeel, zonder zelf één enkele concessie te doen. Terwijl de mensenrechtensituatie in Rusland gestaag verslechterde, verdedigden politici en Sovjetdeskundigen als Condoleezza Rice en Henry Kissinger jarenlang de slappe westerse aanpak, door te beweren dat de Russen beter af waren dan in de dagen van de Sovjet-Unie.

Allereerst mijn sarcastische dank aan hen om ons het graf in te prijzen! Maar waarom alleen vergelijkingen trekken met de jaren vijftig en zeventig, en niet met de jaren negentig? Je bent al snel beter af wanneer je niet leeft onder het totalitaire communisme van Stalin of Brezjnef, maar wat voor leven had je onder Jeltsin? En wat te

denken van het om zeep helpen van alle nieuwe democratische instituties in Rusland terwijl de Rices en de Kissingers van deze wereld toekeken? Als zoveel leiders en burgers van de vrije wereld zich zorgen maakten over de mensenrechtensituatie van het Sovjetvolk en oprecht begaan waren met de politieke gevangenen in de enorme goelags, waarom is er voor dissidenten in de eenentwintigste eeuw dan niet dezelfde bezorgdheid en hetzelfde respect? Effectief beleid is gebaseerd op principes. Ronald Reagan mocht dan met zijn collega's in de Sovjet-Unie praten, maar hij gooide wel, zoals Václav Havel mij eens vertelde, altijd eerst de lijst met politieke gevangenen op tafel!

In mijn eerste jaren als activist zei ik vaak dat Poetin een Russisch probleem was dat de Russen moesten oplossen, maar dat hij al snel een regionaal en vervolgens een mondiaal probleem zou worden als er niet op zijn ambities werd gelet. Deze betreurenswaardige transformatie is zich inmiddels aan het voltrekken, en kost mensenlevens. Het is een schrale troost om te horen: 'Je had gelijk!' En het is al helemaal niet bemoedigend dat er zelfs nu nog zo weinig wordt gedaan om Poetins agressie een halt toe te roepen. Wat heeft het voor zin om te zeggen dat je had moeten luisteren en optreden, wanneer je dat nog steeds niet doet?

De mantra van de appeasementpolitiek en van de weigering om misdaden van dictaturen aan de kaak te stellen – vooral als die dictaturen belangrijke handelspartners zijn – heeft de afgelopen twintig jaar zoveel weerklank gevonden dat hij zelfs na een inval in een soevereine Europese staat nog eindeloos wordt herhaald. De VS en de EU hebben sancties ingesteld tegen Russische functionarissen en bedrijven, al gebeurde dat te weinig en te laat. En toch zien ze nog steeds niet in dat Rusland onder Poetin in een gevaarlijke schurkenstaat is veranderd, die veroordeeld en geïsoleerd zou moeten worden. Deze generatie westerse leiders weigert toe te geven dat het kwaad in deze wereld nog steeds bestaat en dat het in absolute termen moet worden bestreden; er moet niet mee worden onderhandeld. Het is duidelijk dat de democratieën van de eenentwintigste eeuw op dit moment niet klaar zijn voor deze strijd. Nog steeds is het de vraag of ze zich hierop kunnen en willen voorbereiden.

Het is heel gevaarlijk, maar ook uitermate verleidelijk, om te denken dat met de teloorgang van een symbool ook datgene verloren gaat wat het symboliseerde. Mensen hebben een goed ontwikkeld gevoel voor symbolen, vooral wanneer die staan voor het happy end van een lang en duister sprookje. De Berlijnse Muur verdeelde de wereld letterlijk en figuurlijk in goed en kwaad, in licht en donker. Wie de duizenden enthousiaste Duitsers zag die op dit grensbolwerk klommen en met hamers op de gehate muur insloegen, dacht bijna automatisch dat het kwaad zelf was verslagen.

De vreugde was natuurlijk gerechtvaardigd. Honderden miljoenen mensen werden wakker uit een totalitaire nachtmerrie die decennialang had geduurd. Het ‘rijk van het kwaad’ was gevallen. Een gebied met een lengte van meer dan 6700 kilometer – een kwart van het aardoppervlak – dat zich uitstreckte van het Tsjoeptsjenschiereiland in het uiterste oosten van Rusland tot Berlijn, ontsnapte van de ene op de andere dag vanuit communistische repressie en economisch verderf naar de gloedvolle hoop op democratie en een vrije markt. Het was een glorieus, onvergetelijk moment.

Er waren ook zakelijker redenen om blij te zijn. De reële dreiging van een kernoorlog was weggenomen. Drie generaties achtereen kregen het idee van een atoomoorlog met de paplepel ingegoten en hoorden praten over ‘gegarandeerde wederzijdse vernietiging’. Er waren miljarden dollars geïnvesteerd in militaire maatregelen en tegenmaatregelen. Die zouden nu overbodig worden. Het daaruit voortvloeiende ‘vredesdividend’ zou leiden naar een nieuw tijdperk van welvaart, zo luidde het alom aanvaarde verhaal.

Als schaker heb ik te maken gehad met wat ik ‘de zwaartekracht van succes’ noem. Iedere overwinning trekt de winnaar een beetje naar beneden, waardoor het voor hem moeilijker wordt zich in te spannen voor verdere verbetering. Intussen weet de verliezer dat hij een fout heeft gemaakt, dat er iets niet goed ging, en hij zal zijn best doen de volgende keer beter te spelen. De gelukkige winnaar gaat er vaak van uit dat hij heeft gewonnen omdat hij nu eenmaal geweldig is. Maar eigenlijk is hij gewoon de speler die de een na laatste fout heeft gemaakt. Er is enorm veel discipline nodig om dit in te zien en van een overwinning te leren.

De natuurlijke, menselijke reactie na het winnen van de Koude

Oorlog was om de voormalige vijand te omhelzen. Clinton en Jeltsin omarmden elkaar lachend. De Europese Unie en de NAVO verwelkomden het voormalige Oostblok met open armen en investeerden miljarden dollars in hulp aan de nieuwkomers. Het beleid van isolering en containment werd losgelaten, om plaats te maken voor een strategie die zuiver op beloningen gericht was. De EU en andere instellingen wilden de nieuwe vrije landen met stimulerende maatregelen overhalen om volwaardige partners te worden, op voorwaarde dat ze aan minimale eisen van politieke transparantie en economische hervormingen voldeden. Dit principe van toenadering was in Oost-Europa een groot succes, al was het voor velen een hobbelige weg.

Deze royale methode werd ook toegepast op landen waar de repressie niet was verdwenen. Landen waar onderdrukking in Sovjetstijl enkel een nieuwe naam had gekregen mochten ook meedoen, terwijl er van hun kant nauwelijks iets tegenover stond. De heersende opvatting van het Westen was: 'Het zit wel goed, uiteindelijk draaien ze wel bij. De democratie heeft gewonnen, de geschiedenis heeft laten zien wie er fout zaten. We hoeven alleen maar betrekkingen met hen aan te gaan en te wachten.' Maar de factoren die de geschiedenis mede bepalen, kunnen zelf geen oorlog winnen. En de ervaring heeft geleerd dat het prima met je kan gaan als je aan de verkeerde kant van de geschiedenis zit, maar aan de goede kant van een pijplijn.

Achteraf gezien is het verbazingwekkend hoe snel de lessen van de Koude Oorlog zijn vergeten en afgedankt. Op het moment dat de principes van vrijheid en democratie een historisch groot aanzien genoten, benadrukte het Westen niet meer hoe belangrijk ze waren. Terwijl het Westen over een overweldigende militaire, economische en morele macht beschikte, veranderde het volledig van strategie.

In het huidige tijdperk van globalisering en valse gelijkwaardigheid kan het moeite kosten om je het tijdperk van de Koude Oorlog weer voor de geest te halen. De meeste leiders uit die tijd hadden het echte kwaad tijdens de Tweede Wereldoorlog van dichtbij meegeemaakt. Zij maakten zich geen illusies over dictators; die waren tot alles in staat. Ze hadden zelf te maken gehad met heel reële dreigingen en hadden de verschrikkingen van de concentratiekampen ge-

zien. Ook leefden ze met de gedachte dat er in een oorlog kernwapens konden worden gebruikt; de generaties na hen konden zich dat bijna letterlijk niet voorstellen. Het is kwalijk dat Adolf Hitler en Jozef Stalin karikaturen zijn geworden, alsof het een soort mythologische monsters zijn die een oud kwaad vertegenwoordigen dat lang geleden werd verslagen.

Maar het kwaad gaat niet dood, net zomin als de geschiedenis ooit eindigt. Het kwaad kan worden uitgetrokken, maar net als onkruid komt het altijd terug. Het wacht op een kans om zich via de zwakke plekken in onze waakzaamheid te verspreiden. Het kan wortel schieten in de vruchtbare bodem van onze zelfgenoegzaamheid en zelfs tussen de rotsige brokken van de gevallen Berlijnse Muur.

Het communisme verdween niet toen de Muur viel. Tegenwoordig leven bijna anderhalf miljard mensen nog steeds onder communistische dictatoriale regimes, en nog eens anderhalf miljard mensen in onvrije staten van verschillende signatuur, waarvan een flink aantal uiteraard bij de voormalige Sovjet-Unie hoorde. De wil van sommige mensen om anderen uit te buiten en per dictaat of met geweld over hen te heersen, verdween niet toen de Muur viel. Wat wel verdween – of in ieder geval dramatisch afnam – was de bereidheid van de vrije wereld om een duidelijk standpunt in te nemen dat onderdrukking afkeurde en onderdrukten steun bood.

Deze omslag is begrijpelijk. Mensen wilden dat er een eind kwam aan decennia van spanningen en impasses. Bill Clinton, die in 1992 president werd, was de eerste babyboomer in het Witte Huis. Hij belichaamde de gedachte dat het tijd was om het strenge, manicheïstische wereldbeeld van de Koude Oorlog vaarwel te zeggen. Intussen groeiden de tanden van de draak. In 1994 begon de Wit-Russische dictator Aleksandr Loekasjenko aan zijn levenslange ambtstermijn. Zijn Centraal-Aziatische collega-dictators, Noersoeltan Nazarbajev in Kazachstan en Islom Karimov in Oezbekistan, zijn al meer dan een kwarteeuw aan de macht. Het is geen toeval dat de twee voormalige Sovjetlanden met het grootste potentieel om uit Ruslands verlammeende zwaartekrachtwerking los te breken, Georgië en Oekraïne, beide door Rusland zijn aangevallen en gedeeltelijk zijn bezet.

De bedreiging die deze misdadigers en dictators voor de wereld-

orde vormen, is niet te vergelijken met die van de voormalige Sovjet-Unie, al heeft Poetin via handelsovereenkomsten, intimidatie en marionettenleiders geprobeerd een ‘USSR light’ in elkaar te flansen. De USSR vormde niet alleen een bedreiging vanwege haar militaire macht, maar ook omdat ze op een agressieve manier een giftige ideologie uitdroeg. Het communisme kon zich ver buiten haar grenzen verspreiden. Tot kortgeleden kon Poetin Rusland plunderen en zijn macht consolideren zonder dat hij daarbij zijn toevlucht hoefde te nemen tot ook maar iets wat op een ideologie leek. ‘Stelen wat je stelen kan’ is het enige motto van hem en zijn klik. Regeringsmacht wordt gebruikt om de eigen zakken te vullen. Maar nu de economische situatie in Rusland is verslechterd, ziet Poetin zich gedwongen nieuwe hoofdstukken in het dictatorshandboek op te slaan om zijn rol als hoogste leider te blijven rechtvaardigen.

Sinds 2013 gaat ieder hard optreden tegen homoseksuelen en de media steeds gepaard met openlijk fascistische retoriek van het Kremlin en zijn spreekbuizen. In deze tirades wordt gesproken van ‘on-Russisch’ gedrag en landverraad. Sommige toespraken, waaronder een paar van Poetin zelf, lijken zozeer op die van de nazileiders in de jaren dertig dat alleen het woord ‘vaderland’ lijkt te zijn veranderd in ‘moederland’. Toch heb je uiteindelijk geen binnenlandse vijanden meer, zoals Hitler eerder al ervaren had. Daarom moet je ook over de grens kijken. Zo is de demonisering van de Verenigde Staten in de door de staat geleide media inmiddels al tien jaar gaande – maar ook daaraan had Poetin niet genoeg.

Toen Poetins marionettenpresident in Oekraïne, Viktor Janoekovitsj, het land was uit gevlucht na ‘Euromajdan’, de protesten waarmee de mensen meer Europese integratie eisten, greep Poetin zijn kans. Hij bezette eerst de Krim, met het argument dat de Russen in Oekraïne beschermd moesten worden, en wakkerde vervolgens via door Rusland gesteunde ‘rebellens’ in Oost-Oekraïne het geweld aan. Korte tijd later veranderde het conflict dankzij Russische troepen en zware wapens daadwerkelijk in een inval, ondanks de steeds absurder wordende beweringen van het Kremlin dat het tegendeel het geval is.

Oorlog voeren is altijd afschuwelijk, maar Poetins gevaarlijke draai naar op etniciteit gebaseerd imperialisme kan niet worden ge-

negeerd. Mensen die zeggen dat het conflict in Oekraïne ver weg is en dat het onwaarschijnlijk is dat het tot instabiliteit in de wereld leidt, zien de duidelijke waarschuwing over het hoofd die Poetin heeft afgegeven. Er is geen reden om te geloven dat Poetins visioen van een ‘Groot Rusland’ stopt bij Oost-Oekraïne, en er zijn veel redenen om te geloven dat het daar niet stopt. Dictators houden alleen op wanneer ze daartoe gedwongen worden, en Poetin proberen tevreden te stellen met Oekraïne zal alleen maar maken dat hij hongert naar meer veroveringen.

Oekraïne is maar één strijd die de vrije wereld graag zou vergeten. En dat er een grotere oorlog gaande is waar die strijd deel van uitmaakt, weigert de vrije wereld überhaupt te erkennen. Maar doen alsof je geen vijanden hebt, betekent niet dat ze er niet zijn. De Berlijnse Muur en de Sovjet-Unie bestaan niet meer, maar de vijanden van de vrijheid, die de Muur en de Sovjet-Unie hebben opgebouwd, bestaan nog wel. De geschiedenis kent geen einde: ze is cyclisch. De fout om Oekraïne niet te verdedigen is een herhaling van de fout die de geallieerden in 1938 maakten door Tsjecho-Slowakije niet te verdedigen. De wereld moet nu handelen, zodat Polen in 2015 niet geroepen is de rol te spelen van het Polen van 1939.

Het Westen won de Koude Oorlog niet alleen dankzij militaire of economische superioriteit, maar ook op grond van wat ik traditionele Amerikaanse normen en waarden noem. Ik bedoel dat niet ironisch; het hele Westen hanteerde deze normen en waarden. We kunnen de problemen van de globalisering niet oplossen met de wettelijke en economische middelen waardoor ze zijn ontstaan. We hebben nieuwe, op principes gebaseerde kaders nodig om tegen de dictaturen in Rusland en China op te treden, nu ze zo volledig deel zijn gaan uitmaken van onze geglobaliseerde wereld. We hebben nieuwe allianties nodig om de stateloze terreurnetwerken te bestrijden die onze eigen technologie tegen ons gebruiken. Deze kaders en allianties moeten gebaseerd zijn op principes, want die vormen het enige wapen waartegen de vijanden van de democratie niet opgewassen zijn. Dit geldt eens te meer wanneer deze vijanden nucleaire wapens bezitten; een militaire confrontatie zou dan onvoorstelbaar gevaarlijk zijn.

De grenzen van de moderne conflicten zijn wazig en moeten wor-

den vervangen door heldere morele scheidslijnen. Wie de vijanden van de vrije wereld zijn, kan worden vastgesteld aan de hand van hun doelstellingen. Deze vijanden weten dat het voor hen afgelopen is als de vrije democratie en de vrijemarktpolitiek slagen, dus vechten ze door tot het bittere eind. Om hun aanvallen te pareren, moeten we van onze principes onze politiek maken. We moeten weten en begrijpen waar we vóór vechten en waar we tegen vechten. We moeten bereid zijn onze waarden te verdedigen alsof ons leven ervan afhangt, omdat het er daadwerkelijk van afhangt.

We moeten ons niet van de wijs laten brengen door de afleidingsmanoeuvres, smoesjes en drogredeneringen van dictators en schurken, die nog eens herhaald worden door lafaards en mensen die de boel alleen maar willen sussen. Steeds opnieuw vertellen ze wat er kan gebeuren als de vrije wereld tegen Poetin opstaat en steeds opnieuw hebben ze het over de gevolgen van rechtstreekse militaire actie tegen Islamitische Staat. Maar wat er zal gebeuren als er onvoldoende actie wordt ondernomen, als de status quo van appeasement en toenadering kan blijven bestaan, daar willen ze het niet over hebben. Een nieuwe Koude Oorlog vermijden mag een bewonderenswaardige doelstelling lijken, maar wat als we ons al midden in zo'n oorlog bevinden? Hoe zit het met de daadwerkelijke oorlog, de annexatie van Europese bodem die al heeft plaatsgevonden in Oekraïne? Ontkenning is in de politiek onacceptabel. Tobben over wat er misschien kan gebeuren terwijl de situatie in werkelijkheid al catastrofaal is, is een armzalige poging om moeilijke beslissingen uit te stellen. De patiënt die zó bang is voor behandeling dat hij de kanker in zijn lijf negeert en in discussie gaat met de artsen die de diagnose hebben gesteld, zal niet genezen.

We kunnen van tevoren nooit precies weten wat er zal gebeuren als de landen van de vrije wereld onder aanvoering van de VS en de NAVO de confrontatie met Poetin in Oekraïne aangaan (of besluiten Islamitische Staat van de kaart te vegen). Wat we wel zeker weten, is dat actie uiteindelijk nodig zal zijn en dat we voor iedere dag die we voorbij laten gaan, moeten betalen met meer middelen, meer offers en meer levens. Het vergaat Poetin net als iedere andere dictator: zolang er niet tegen hem wordt opgetreden, groeit zijn vertrouwen en krijgt hij meer steun. Met iedere daad die hij het Russische volk

als een succes kan verkopen, wordt het moeilijker hem weg te krijgen en wordt het waarschijnlijker dat hij zich sterk genoeg voelt om nog agressievere stappen te zetten.

Het is waar dat het conflict niet gemakkelijk kan worden opgelost. Als Amerika, Europa en de overige democratieën in de wereld eindelijk inzien dat het tijdperk van de appeasementpolitiek voorbij is, en ze Poetin en andere schurken aanpakken door hen te isoleren en de slachtoffers van hun regimes onvoorwaardelijk te steunen, kan het conflict aanvankelijk juist escaleren. De stellingname die bij deze aanpak hoort – de bereidheid op korte termijn offers te brengen om op lange termijn voordeel te behalen – vereist het soort leiderschap dat momenteel in de vrije wereld nauwelijks aanwezig is. Het vereist van politici dat ze verder kijken dan de volgende opiniepeiling, het volgende kwartaalrapport en de volgende verkiezingen. Het is opmerkelijk hoe er decennialang is vastgehouden aan de politiek van de Koude Oorlog, van welke politieke kleur regeringen ook waren. Uiteindelijk eindigde die oorlog voor de vrije wereld in een grote overwinning. Sindsdien heeft de ene president na de andere en de ene premier na de andere de verantwoordelijkheid voor de mensenrechten in Rusland van zich afgeschoven, totdat Poetin genoeg slagkracht had verzameld om een echte oorlog op Europese bodem te beginnen.

Volgens een populaire drogredenering kan een eventueel optreden tegen agressie tot de Derde Wereldoorlog of zelfs een nucleaire holocaust leiden. Maar de huidige crisis zal juist alleen maar blijven escaleren als Poetin zich niet serieus in zijn macht bedreigd voelt. Macht is het enige waarin hij is geïnteresseerd. Als Poetin van overwinning naar overwinning mag gaan, alle binnenlandse oppositie mag wegvagen en er over de grens grondgebied en invloed bij krijgt, neemt het risico op een grootscheepse oorlog dramatisch toe. Adolf Hitler viel Polen in 1939 niet aan omdat de geallieerden waren opgekomen voor Tsjecho-Slowakije; dat hadden ze juist níét gedaan. Hitler annexeerde Sudetenland niet omdat de wereld heftig tegen de Oostenrijkse Anschluss had geprotesteerd, maar omdat de reactie zo slap was geweest. Pas nadat hij al zijn eerste triomfen zo moeiteloos had behaald, met zo weinig tegenstand van de westerse democratische landen, had hij het vertrouwen dat hij volledig zijn gang kon gaan.

Poetin is uiteraard geen Hitler. Dat onbeschrijflijke kwaad zal nooit worden geëvenaard, al zijn mensen die de verschrikkingen van Stalin, Mao Zedong of Pol Pot hebben overleefd het daar misschien niet mee eens. Het is niettemin belangrijk om te bedenken dat Hitler in 1936 – of zelfs maar in 1937 of 1938 – ook nog geen echte Hitler was! De pluimstrijkerijen van buitenlandse sporters en hoogwaardigheidsbekleders tijdens de Olympische Spelen in Berlijn, het gemak waarmee het nazileger ongehinderd de eerste stappen over de Duitse grenzen van de Eerste Wereldoorlog kon zetten, de gretige overgave van Chamberlain, dat zijn de zaken die het mogelijk maakten dat Hitler een monster werd.

De mondiale betekenis van de huidige Russische industriële en militaire macht valt niet te vergelijken met die van het nazistische Duitsland. Maar Poetin heeft iets wat Hitler nooit heeft gehad: nucleaire wapens. En hij schuwt niet ons daaraan te herinneren. Ik heb mezelf gedwongen twee keer naar het vragenuurtje te luisteren dat Poetin in oktober 2014 in Sotsji aan journalisten gaf, omdat ik niet kon geloven dat hij zo terloops de angstaanjagende nucleaire spelactiek van Sovjetleider Nikita Chroesjtsjov prees. En we moeten allemaal heel goed op Poetins woorden letten, want de ervaring leert dat hij zijn dreigementen uitvoert als er niet tegen wordt opgetreden.

Als de leiders van de vrije wereld op tijd bij hun positieven komen en een sterk verenigd front tegen Poetin vormen – met economische sancties, een alternatief voor Russische energie, diplomatiek isolement en economische en militaire steun aan de landen die Poetin als mogelijk doelwit ziet – zal dit de basis vormen voor een nieuwe alliantie van de democratieën in de wereld. Dictaturen zullen de keus krijgen: of ze hervormen en treden toe tot de wereldgemeenschap, of ze worden gemarginaliseerd en raken gestaag achterop. De Europese Unie maakt intern gebruik van dit model. Iedere aankomende lidstaat moet voldoen aan duidelijke maatstaven ten aanzien van economische ontwikkeling en mensenrechten. Toch doet de EU graag zaken met onbeschofte dictaturen als het Rusland van Poetin, die ze nooit als lidstaten zou kunnen accepteren. Een eind maken aan Poetins oorlog en een eind maken aan het hypocriete beleid van toenaadering, zijn zaken die tegelijkertijd kunnen plaatsvinden.

Allereerst gaat het er in dit boek om om vast te stellen dat deze niet-verklaarde oorlog echt bestaat en dat hij belangrijk is. Zonder duidelijke symbolen en zonder een rijk van het kwaad zal het moeilijk zijn om de democratieën in de wereld gezamenlijk in actie te laten komen. Toch zullen ze wel moeten. Daarna wordt dieper ingegaan op de twee decennia van westerse passiviteit en terugtrekking, die alleenheersers als Poetin en terroristische groeperingen als is de kans gaven om over de hele wereld te gedijen.

Democratieën krijgen de leiders die ze verdienen, luidt een gezegde. We moeten dus kijken naar de verschuiving in waarden en prioriteiten, die tot gevolg had dat wat betreft het buitenlandbeleid werd gekozen voor appeasementpolitiek en een defaitistische real-politik. Het schrappen van het morele element in het buitenlandbeleid is catastrofaal geweest, en het zal heel veel tijd kosten om van de gevolgen van deze fout te herstellen. In het laatste deel van dit boek kom ik met een plan om dit herstel te laten inzetten. Dat deel begint met vragen die iedere presidentskandidaat van een democratisch land zou moeten beantwoorden.

Door het hele boek heen doe ik verslag van mijn persoonlijke ervaringen en waarnemingen als activist in Rusland, en als voorzitter van de in New York gevestigde Human Rights Foundation, mijn huidige werk. Mijn politieke strijd begon natuurlijk al als schaakkampioen in de jaren tachtig, toen ik me verzette tegen de sportautoriteiten van de Sovjet-Unie en interviews gaf aan westerse bladen waarin ik vertelde over de onrechtvaardigheden van het communistische systeem. Het bracht me vaak in de problemen. Maar het belangrijkste verhaal in dit boek gaat niet over mezelf. Dat gaat over Vladimir Poetin, die dankzij de onverschilligheid en soms met de steun van de vrije wereld – die de Sovjet-Unie ooit ten val bracht – een eind maakte aan het experiment met democratie in Rusland.